

Schotse kruipers zijn bijzondere dieren, niet enkel door hun uiterlijk, maar ook door hun rustig karakter. Bijna waren ze verdwenen, maar door de stijgende interesse voor het behoud van zeldzame huisdierrassen krijgen Schotse kruipers steeds meer aandacht. Toch blijft de populatie Schotse kruipers vrij marginaal.

Geschiedenis

Kortpotige hoenders komen al eeuwen op het Britse eiland voor. Over de exacte eeuw van oorsprong is enorm veel discussie. Sommige auteurs halen zelfs 300 V.C. of de Romeinse periode aan als oorsprongsdatum. Door het vinden van skeletrestanten van kruipers uit de 11de eeuw bij recente opgravingen in York staat het vast dat kruipers al honderden jaren in Groot-Brittannië voorkomen. Specifieke verwijzingen naar Schotse kruipers dateren uit 1668. In de volksmond kreeg dit kruiperras door de eeuwen heen diverse namen: Dadlie, Hoodie, GaeLaigs, Laighies, Creepie, Bakkie, Coileachchime en Coileach Degh Sheinneadair. De kortpotige rassen in Frankrijk, Duitsland en Groot-Brittannië zouden dezelfde voorouders hebben, aldus Dürigen. In de 19de eeuw zijn er meerdere keren Schotse kruipers naar Duitsland getransporteerd. De kortpootfactor veroorzaakt door het kruipergen (Creepergene) wordt trouwens ook bij de Duitse kruiper, de Franse Courtes Pattes, de Japanse Jitoko en de Chabo teruggevonden.

Volgens sommige bronnen waren 250 jaar geleden de Schotse kruiper en het andere Schotse ras, de Schotse grijze, behalve de pootlengte identiek. Door toedoen van de kleindiershows en -standaards zijn deze twee elk een andere weg ingeslagen.

Schotse kruipers zijn voor de eerste maal in 1852 in Londen tentoongesteld.

Rond 1900 heeft men de vrij kleine Schotse kruiper door kruisen met Dorkings verzaard. Het heeft jaren geduurd om de vijfde teen als gevolg van deze kruising bij de Schotse kruipers weg te fokken. In het begin van de twintigste eeuw waren ze behoorlijk populair. De hennen werden vaak door jagers voor het uitbroeden en opfokken van jachtfazanten ingezet. En toch! Ondanks al haar pluspunten was de Schotse kruiper bijna in alle stilte verloren gegaan. Zoals vele andere rassen hebben Schotse kruipers rond 1950-1960 een zeer kritieke fase doorgemaakt, o.a. door vogelpestuitbraken. Hopelijk zal deze actuele virale aandoening niet weer voor dezelfde nefaste problemen in onze gevederde biodiversiteit zorgen. Rond 1920 was de Schotse kruiper zo populair dat naast de traditionele kleuren zoals koekoek, zwart en gestreept een uitgebreid scala van kleurslagen door kruising met andere rassen voorkwam. Door kruising met diverse rassen werd het originele type soms uit het oog verloren. In 1977 werden 12 koekoek en zwarte Schotse krei-

pers door Michael Roberts van de Domestic Fowl Trust en Mrs Moon geïmporteerd vanuit Kenia om de toenmalige kweekstam in Groot-Brittannië te versterken. Deze Keniaanse stam was in 1912 als huwelijksgift van Honourable Violet Carnegie uit Schotland voor haar familieleden naar Afrika getransporteerd. In meer dan 60 jaar in Afrika bleef deze stam behoorlijk zuiver. Toch werd met Australorps gekruist, wat zich soms nog uit in de zachte bevedering en de neiging om bruine eieren te leggen. Toch bizar dat er pas interesse ontstaat voor een zeer markant ras met een eeuwenoude historie als het bijna te laat is.

Lethaalgen

In de jaren 1925-1930 kwamen verschillende onderzoekers tot de conclusie dat kruipers steeds heterozygoot voor een autosomaal dominant gen waren en dat de homozygote kortpootvariant lethaal was waarbij de embryo's vroeg in het broedproces stierven. Toch weet ongeveer 2% van de homozygote kortpootvariant aan de lethaliteit te ontsnappen,

Schotse kruiper haan. Bron: British Poultry Standards.

ouders	kortpoot X kortpoot	kortpoot X langpoot
nakomelingen	<p>CpCp = sterfte kiem tijdens broedproces (25%)</p> <p>Cpcp/cpCp = kortpoot (50%)</p> <p>cpcp = langpoot (25%)</p>	<p>cpCp = kortpoot (50%)</p> <p>cpcp = langpoot (50%)</p>

maar sterven net voor uitklimmen. Het allel Cp is dominant over cp (normale pootlengte) en kan bij een enkelvoudige aanwezigheid in kortpotigheid resulteren. Het Cp-allel is onvolledig dominant wat resulteert in minder dan het normaal te verwachten 50% kortpotige nakomelingen bij kruising tussen 2 kortpotige hoenders (Cpcp). Bij de dieren die drager zijn van de kortpootfactor varieert de pootlengte door invloed van andere minder invloedrijke genen van kort tot middellang. Het Creeper Gene (Cp) zorgt ervoor dat de beenderen van de poten niet enkel korter, maar ook dikker zijn.

Kweek & selectie

De kweek van Schotse kruipers levert weinig problemen op. Hoewel de eieren in de maanden januari en februari minder goed bevrucht zijn, kan gesteld worden dat de bevruchting in de daaropvolgende maanden zeer goed is. Behalve het seizoenseffect heeft de kweekvisie ook een effect op de kweekresultaten. Vaak worden kortpotige dieren aan kortpotige dieren gekoppeld waarbij 25% van de nakomelingen omwille van de lethalfactor niet uitkipt. Om dit te vermijden, kan een kortpotig dier aan een langpotig dier gekoppeld worden. In deze combinatie opteert men best voor een haan als langpotige partner. Een kortpotige haan zal door fysieke omstandigheden moeilijker langpotige hennen bevruchten wat in een tegenvallende kweek kan resulteren. Bij pas uitgekichte kuikens is de kortpotigheid al vast te stellen.

Steeds moet je rekening houden dat er naast kort- en langpotige kuikens ook kuikens met een intermediaire pootlengte in een groep nakomelingen zitten. Voornamelijk de lengte van de poten en het uitgerekte type behoren tot de primaire selectiecriteria. De kammen van de Schotse kruipers zijn behoorlijk rijk getand. Vaak zijn zijspranken aan de kam een kenmerk dat door strenge selectie uit de stam moet worden geweerd. Gezien de geringe populatie is het geen prioriteit en dient er vooral op fundamentele kenmerken geselecteerd te worden.

Kenmerken

Volgens de lokale traditie werden Schotse kruipers in zuidwest Schotland in huis gehouden om de tafelresten te verorberen, zodat ratten en muizen minder gemakkelijk hun gading konden vinden en om de insectenpopulatie in huis onder controle te houden. Dit ras had bovendien de reputatie van een voortreffelijke ochtendwekker te zijn. Bovendien zouden Schotse kruipers alerter voor ongekende geluiden in de buurt dan de beste waakhonden zijn. In de Romeinse periode zouden Schotse troepen veldslagen dankzij deze eigenschap van de Schotse kruipers hebben gewonnen.

Een behoorlijke legkracht, grote eieren en een eischaalkleur die afhankelijk van de veerleur varieert van wit tot lichtbruin, zijn eigenschappen die aan dit ras worden toegeschreven. Ze zijn vertrouwelijk van aard en zeer plezierig om in de tuin te hebben lopen.

Om hun goede broedeigenschappen zijn Schotse kruipers gekend. De broedcapaciteiten zijn te vergelijken met zijdehoenders maar het aantal eieren dat een Schotse kruiper tegelijkertijd kan uitbroeden, is groter. Het is een vrij zwaar ras dat degelijke kippenfilets oplevert. Hoewel het ras zeer gehard is, is het toch belangrijk om de snel groeiende kuikens niet in een weide met lang nat gras te laten scharrelen daar ze gemakkelijk onderkoelen.

Best kan men Schotse kruipers apart van andere rassen huisvesten want de kans is reëel dat ze door langpotige kippen aan de voederbak worden verdrongen. In het verleden werden ze ook geprezen om hun gehardheid tijdens zeer koude periodes. Toch is dit een subjectief gegeven waaraan valt te twijfelen want de grote enkele kam van de hanen is gemakkelijk vatbaar voor vrieskou. Of had men bij de beschrijving van dit kenmerk steevast de rozenkammige variëteit van de Schotse kruiper voor ogen?

Algemeen voorkomen

De Schotse kruiper is een zeer kortbenig, vrij gestrekt middelgroot hoen van het landhoentype. De poten hebben een gemiddelde lengte van 3,75 cm waardoor de typische waggelende gang ontstaat. Het type van dit ras wordt gekenmerkt door een rechthoekig en diep lichaam. Het type is enigszins te vergelijken met een Dorking. En dat is evident, want in het begin van de 20ste eeuw werden Schotse kruipers met Dorkings gekruist.

De romp is vrij lang, breed en gerond met een slechts weinig opgerichte houding. In tegenstelling tot de zeer lange rug van Duitse en Franse kruipers is de rug korter, maar toch nog lang.

De staart wordt halfhoog gedragen. Bij Duitse en Franse kruipers wordt de staart vlakker gedragen. Opvallend zijn de zeer korte, maar ook zeer stevige poten die gedeeltelijk in het gevederte schuilgaan. Het gewicht van een haan varieert van 2,5 tot 3,2 kg en bij de hen van 1,75 tot 2,7 kg.

De middelgrote enkele kam is zeer rijkelijk getand. Dit kenmerk wordt ook bij kruipers op oude foto's vastgesteld. De kamhiel volgt de buiging van de nek zonder daarop te rusten. De oorlellen zijn rood, dit in tegenstelling tot de Franse en Duitse kruipers die witte oorlellen bezitten.

Kleurslagen

Al in 1867 schreef Lewis Wright dat dit ras een ratjetoe van kleuren was. Ondanks dit gegeven bestaat er een Britse strekking die beweert dat enkel de koekoekleurige kruipers origineel zijn en de andere kleuren slechts door allerlei kruisingen zijn ontstaan.

Naast de meest voorkomende zwarte en koekoekleurige dieren tref je ze in Groot-Brittannië ook aan in wit, blauw, zilverpatrijs, donker zilverpatrijs. Ook andere kleuren zijn beschreven, maar zijn vaak maar tijdelijk zoals gestreept, rood, goudpatrijs, buff, koekoekpatrijs... Helaas zijn de minder populaire kleurslagen -zoals zo vaak- slechts zeer zelden op foto vastgelegd.

Krielen

Rond 1920 zijn de Schotse kruiperkrielen ontstaan. Over de ontwikkeling van de krielversie is niets gekend, maar er zijn twee hypothesen. Enerzijds zou het mogelijk zijn dat Schotse kruiperkrielen door langdurige selectie van de kleinste kippen uit tomen grote Schotse kruipers zijn ontstaan.

Anderzijds is het mogelijk dat de krielen zijn ontstaan door kruising met koekoekleurige Chabo-variëteiten. In de Britse standaard van 1982 werden Schotse kruiperkrielen nog als zeldzaam bestempeld, maar worden tegenwoordig in even grote aantallen als de grote kruipers gehouden. De krielen komen meestal in de koekoekkleur voor en in mindere mate ook in zwart. De krielen zijn kwalitatief vaak beter dan de grote kruipers. Een krielhaan weegt maximum 800 gr. en een krielhen 650 gr.

Club

In 1912 werd de eerste 'Scots Dumpy Club' opgericht. In de jaren 1920 kende deze club haar glorieperiode. In de jaren 1930 kende de club langzaam maar zeker een terugval. Slechte bevruchttingsresultaten waren de oorzaak dat verschillende fokkers naar een ander ras overschakelden. Wanneer de werking van de club werd stopgezet is onbekend. In 1993 werd deze club nieuw leven ingeblazen. Dat er nood was aan deze gereanimeerde club blijkt uit het huidige ledenaantal van meer dan 100 Britse leden, waarvan slechts ongeveer 20 leden op regelmatige basis hun dieren tentoonstellen. Voor 1993 werden de 'belangen' van de Schotse kruiper door de 'Rare Poultry Society' behartigd.

De verspreiding van de Schotse kruipers

Hoewel de Schotse kruipers een behoorlijke aanhang in Groot-Brittannië hebben, is de buitenlandse belangstelling maar zeer matig. Enkele jaren geleden werden Schotse kruipers in diverse kleurslagen van Groot-Brittannië naar de VS getransporteerd. Al na enkele jaren zijn in de VS de meeste kleuren weer van het toneel verdwenen. Enkel zwarte en koekoekleurige Schotse kruipers zul je nog in de VS nog aantreffen. In 1996 werden zwarte en koekoekleurige Schotse kruipers door Hans Ringnalda vanuit Groot-Brittannië naar Nederland geïmporteerd en over Europa verdeeld.

Op het Europese vaste land zijn slechts enkele kwekers in de ban van dit ras. In Nederland hebben Hilbert Pater en Hans Ringnalda jaren dit ras aangehouden, maar hebben helaas dit ras niet meer in hun kooien. In Frankrijk bezit Claude Dacheville een lot om ze te kruisen met de Vlaamse koekoeken om dat laatste ras qua type te verbeteren. Over de zuiverheid van deze stam kunnen er inderdaad vragen worden gesteld. In het Duitse plaatsje Schotten worden ook Schotse kruipers en Schotse grijzen gehouden. Omwille van het 100-jarig jubileum van de Pluimvee Vereniging Schotten en omwille van het 1500-jarig bestaan van de plaats Schotten werd in 2003 een toom Schotse kruipers vanuit Nederland en Groot-Brittannië aan de burgemeester van de plaats Schotten overhandigd. Een leuk detail is de lokale legende die beweert dat de plaats Schotten door 3 Schotse prinsessen is gesticht. In België kweekt enkel Bert Driessen dit ras. De geringe populariteit op het vaste land is te verklaren door enerzijds de aanwezigheid van andere kortpotige rassen, maar anderzijds ook de moeilijkheid om enkele Schotse kruipers met hun karakteristieke eigenschappen te kweken.

Dank

De medewerking van Mrs Toddy Hamilton-Gould, secretaresse van de Scots Dumpy Club (www.scotsdumpy.org.uk), aan dit artikel was formidabel. Ook dank aan Hans Ringnalda voor de verstrekte informatie.

Schotse kruiper hen. Bron: British Poultry Standards.